

Odločil sem se, da za objavo na vašem spletu predlagam dva Stanina prosta spisa iz mladosti, in to predvsem zaradi časov, ki so že zgodovina in so že zdavnaj šli v pozabo, in tudi zaradi primerjave z današnjimi časi.

Hvala, da ste ju sprejeli v objavo.

Majo

Stanina prosta spisa

**Stana Prosen v Stazah pod Joštom na kavici;
junij 2008.**

Izlet v Završnico

Napovedan je bil izlet delovnih ljudi v Završnico pod Stolom. Takoj sem se odločila, da grem tja tudi jaz, ker pravijo, da je tam prelep kraj. Mislila sem si, kako more biti tam prostora za toliko ljudi, ko pa je vse med gorami. Iz železniške postaje Žirovnica, od koder se gre k Završniškemu jezeru, se vidijo same skale in pečine, ki so visoke, takoj za temi pa visoke gore, med katerimi je najbližji Stol.

V nedeljo zjutraj smo šli sestra, oče in jaz pred šolo, kjer je bilo zbirališče. Dogovorili smo se, da bom pomagala učiteljici paziti na otroke. Nekaj časa smo čakali, toda otrok ni bilo. Malo smo se jezili, a tudi brez njih smo potem lahko šli. Peljali smo se s kamionom do Žirovnice, nato smo šli pa še nekaj časa peš.

Čudila sem se prelepemu kraju, ki ga je že Prešeren v svojih pesmih imenoval najlepši kraj Gorenjske. Hodili smo po ozki poti med smrekami, travo in praprotjo. V bližini so se pasle krave. Vse naokrog smo videli same gore in skale. Mislila sem, da je jezero na vrhu hriba, ki smo ga imeli na desni in kjer je bilo tudi precej ljudi. Pa sem se zelo zmotila. Blizu sem videla v zraku na vrvi viseče zastave. Šli smo v tisto smer. Vreme smo imeli tako lepo, sončno, da si nismo mogli želeti boljšega. Uživali smo to pomladno lepoto narave. Toda radost je preseгла vse meje, ko smo zagledali jezero. Bilo je lepo zelenomodro. V njem so se zrcalile smreke in drugo drevje, ki ga je obdajalo od vseh strani. Nekaj časa smo stali in od lepote nismo mogli naprej. Vsak si je želel, da bi skočil vanj in se okopal ali pa se vozil s čolnom po njem, a čolna ni bilo. To jezero je lepo posebno zato, ker ob njem še ni parkov, palač in kopališč, ampak je še vse naravno.

Šli smo še malo naprej pa smo bili na mestu. Bilo je na prostranem travniku že mnogo ljudi iz vseh krajev. Po vseh smrekah so bili zvočniki in glasba se je čula iz vseh strani. Pripravljena je bila velika tribuna, kjer so pozneje nastopali razni pevci, govorniki, muzikanti in plesalci. Med to veliko množico je bilo tudi mnogo narodnih noš iz vseh krajev.

Blizu prireditvenega kraja je tekla rečica Završnica v jezero. Bila je čista in mrzla, kakor gorski studenček. Voda nam je bila zelo všeč, ker smo bili močno žejni. Nedaleč od tod so taborili pionirji. Pred vhodom v tabor je bil napis »Rod jeklarjev«. Ogledali smo si šotore in videli, da se bodo imeli zelo lepo. Tudi sami smo si želeli takega življenja na taborjenju, toda iz naše vasi letos ne bomo šli. Tam sem videla tudi dve sošolki, Mileno in Elico. Popoldne smo se hoteli ogledati še lutkovno igrico Rdeča kapica, pa je bilo preveč ljudi in nismo prišli zraven.

Ko smo zapuščali ta prelepi kraj, smo bili na kamionu skupaj s folklorno skupino vaščanov v narodnih nošah iz Martuljka. Vso pot so peli, igrali na harmoniko in vriskali. Bilo je zelo lepo, zato mi je bilo žal, da sem bila tako hitro doma.

Vedno se bom spominjala tega lepega in veselega izleta.

Napisano na Hrušici, 20. 6. 1954; stara 15 let.

Stana Prosen

Zadnji dan v delovni brigadi na Premu

V Brkinih je bilo to poletje izredno vroče. Bil je julij in čez dan je bila na soncu temperatura tudi nad 50° C. Brigadirji, ki smo tam gradili cesto, nismo bili vajeni take vročine, zato nas je precej izčrpavala. Ko je bilo le prehudo, smo se ji izognili tako, da smo delali raje v zgodnjih jutranjih urah. Tako je bilo še lepše in skoraj ves dan smo imeli potem prosto.

Ves čas smo z veseljem delali, saj smo bili sami mladi, močni in veseli ljudje. Med delom smo si vedno izmislili kaj za smeh in dobro voljo. To je bilo potrebno najbolj takrat, ko so nas že bolele roke ali hrbet, ali pa je grizel novi žulj. Včasih je bilo tistih šest ur res že kar dolgih. Marsikdo se je v tem času že pošteno utrudil in večkrat je katerega kar zmanjkalo med grmovjem pod cesto. Če ni bilo komandanta v bližini, je kateri celo zapel tisto znano: Grem v partizane – med junake zbrane. Navadno ga potem precej časa ni bilo nazaj, kajti pod cesto so bile sladke jagode, mehka trava in prijetna senca – vsekakor bolj vabljivo kot kramp in lopata na trdi cesti, kjer je žgalo sonce kar preveč nesramno.

Hitro so tekli dnevi in naenkrat je bil pred nami dan, ko smo šli zadnjič na delo. Ker je bil ravno ponedeljek in smo se v nedeljo pošteno naspali, smo šli lahko že zelo zgodaj na delo. Bila je še popolna tema, ko nas je okoli 2. ure zbudilo močno butanje dežurnega na vrata. Stanovali smo v vasi, zato nas je moral vsako jutro poklicati, ker iz gradu, kjer so stanovali fantje in kjer smo bile tudi dekleta ves dan, nismo slišale trobente. Precej nerade smo vstale tako zgodaj, toda saj smo prejšnji dan prav me predlagale to zgodnjo uro. Nerodno smo se skobacale iz trdih ležišč, naravnale deke po stlačeni slami, katere se nam ni ljubilo vsak dan rahljati, saj nismo bile občutljive, in stekle na grad. Ko smo dvigali zastavo, so se nad njo bleščale svetle zvezde.

Apetita tako zgodaj nismo imeli, zato smo kar takoj odrinili. Še noben dan nismo šli na delo s takim veseljem kot danes. Šele po poti smo se dodobra zbudili. Korakali smo lepo v vrstah, kar se nam prej nikoli ni ljubilo, peli koračnice in brigadir Jure je celo igral na trobento.

Po poti smo premišljevali – vsak po svoje. Nekateri so bili naveličani trdega dela, discipline in žgočega sonca, drugi bi spet radi videli domače kraje in pili našo okusno studenčnico, kajti take vode, kakršno smo pili tam med delom, doma gotovo ne bi poskusila.

Meni je bilo v brigadi zelo všeč, čeprav sem morala trdo delati in sem spala na tleh na slami. Toda bila sem v družbi, pridobila sem si nove prijateljice

in prijatelje. Tudi kraji so mi bili tu zelo všeč; vas in stari grad, vse mi je bilo že tako domače. Ves čas sem pravila, da bi tu ostala vsaj cel mesec. Zdaj pa, ko smo se pripravljali, da gremo domov, sem si tega tudi jaz zaželela. Spet videti Jesenice. Pomislila sem, da je pravzaprav doma še lepše in da bi se tudi mehka postelja in čisto perilo po dolgem času le prileglo. Polastil se me je nek nemir in zdaj sem tudi jaz že težko čakala, da bi bila končno le doma.

Zvezde so že začele počasi ugašati na nebu, mi pa smo stopali z odločnimi koraki po cesti, ki smo jo gradili, mi, brigadirji, mladina. Kako prijeten je občutek, ko vidiš, da si tudi ti nekaj naredil, da si tudi ti pomagal pri izgradnji domovine. Koliko drugače sem šla po tej cesti – naši cesti – kot pa po ostalih! Zdaj šele prav vem, kaj je delo. Tudi tako delo je nekaj vredno in ne zahteva nič manj naporov kot v šoli na primer kakšen referat ali šolska naloga.

Do našega delovnega odseka smo imeli $\frac{3}{4}$ ure, vendar s pesmijo in dobro voljo se daleč pride. Zadnjikrat je vzel vsak svoje orodje in lotili smo se dela. Čakal nas je še majhen hribček, ki ga je bilo treba izravnati, naprej so delale druge skupine.

Delali smo z večjo vnemo kot prejšnje dni; še malo pa bo konec. Roke so bile že utrujene in občutljivi žulji so že davno izginili. Zdaj smo delali le še končni izpit iz krampologije in lopatografije, kakor smo se včasih šalili, saj smeha nam navadno ni manjkalo. Posebno zanimivo je bilo takrat, ko smo se prepirali, kaj imajo v Kranju lepše in boljše in kaj na Jesenicah. Prepir je trajal najmanj celo uro, tako da nam je na koncu že vsega zmanjkalo in smo se izmišljevali že najbolj nemogoče stvari. Kadar pa je hotel kdo koga najbolj razjeziti, mu je samo omenil češnjev kompot, ko smo z izsušenimi usti najteže čakali tistega, ki je prinesel vedro vode.

Zdaj pa se je vse to bližalo h koncu. Bolj ko je sonce grelo, bolj leni smo postajali. Okrog osmih zjutraj, ko sem pomislila, da so doma mogoče šele vstali, smo mi že končavali z delom. Morali smo pospraviti in še marsikaj urediti. Nekdo je zakopal med kamenje ob cesti svoje čevlje, ki jih je tu pošteno izdelal, drugi je pokopal svoje stare hlače, katerim smo se že nekaj dni smejali. Tako smo v zemlji in med kamenjem pustili marsikateri spominček.

Ko sem še zadnjič pogledala na ta košček zemlje, ki je bil pred našim prihodom toliko drugačen, se mi je zazdel mnogo lepši kot prej, bolj domač: saj sem poznala skoraj vsak kamen. Tudi na ves trud, žulje in potno čelo sem pozabila.

Odšli smo in naš odsek je ostal za ovinkom. Zaenkrat mi je bilo kar dosti krampa, lopate in samokolnice. To bom pridna, ko bom prišla domov! Tu so me

tako naučili delati, da bom doma samo gledala, kaj še lahko storim. Mama pa bo rekla: »Poglej, no, drugič jo bomo še poslali v brigado. Bo vsaj delala, mene tako noče ubogati.«

Skoraj ves dan je bil še pred nami, toda kar nekam zbegani smo že bili in nismo znali časa prav izrabiti. Pospravili smo vse svoje stvari, se poslovili od brigadirjev, ki so še ostali tam, in od vaščanov, s katerimi smo postali dobri prijatelji. Potem pa: iz vseh grl je zadonel brigadirski pozdrav: horuk, horuk, horuk – bum! in kamion nas je odpeljal na postajo Kilovče.

Za nami je ostala bela cesta, za nami je ostala prijazna vasica Prem in stari grad. Naše delo bodo nadaljevali drugi mladinci. V vseh naših srcih je ostal spomin na tisto, kar smo tu doživeli in prijeten občutek, da smo tudi mi nekaj napravili za domovino, za skupnost in s tem tudi zase, saj delo vsakomur koristi, če ga le ni preveč in je zraven še zabava.

Napisano na Hrušici, 19. 1. 1958; stara 18 let.

Stana Prosen

Opomba. Poleti 1957 sem bil na počitnicah v Ribnici pri Pivki oz. pri Premu, pri Marjanu Valenčiču. Imel je vespo. S to vespo sva se prevozarkala vse povprek. Bila sva tudi na gradu na Premu, kamor sva šla pogledat brigadirje. Bilo je že proti večeru. Samo to vem, da so se punce skrivale v gradu in da nobene nisva videla. Kdo bi si mislil, da je bila med njimi tudi moja bodoča žena.

Majo